

SOÓS MÓNI

MIKLÓSVÁRI KASTÉLYTURIZMUS

A Kálnoky-modell évről évre egyre vonzóbb.

Ami növeli a felelősséget is: nem eshet a színvonal, a legapróbb részletben is hetek, hónapok, évek munkája rejlik.

A személyzet nagy része szakképzett, csak megfelelő gyakorlattal és tapasztalattal lehet valaki a csapat teljes értékű tagja.

■ 1. A Németországban született és Franciaországban nevelkedett gróf Kálnoky Tibor ősei levelezéseiből ismerte meg felmenői erdélyi történetét. Édesapja, Kálnoky Farkas még gyerek volt, amikor családjával együtt kénytelen volt elhagyni szülőföldjét.

Kálnoky Tibor sok országban élt, de sehol sem érezte magát otthon, míg 1987-ben édesapjával Erdélybe nem látogatott. Ezt követően tudatosan készült a visszatelepedésre. Budapesten végezte tanulmányainak egy részét, hogy megtanuljon magyarul, majd 1996-ban végleg hazaköltözött. Mert úgy látta, hogy Erdélyben még minden megvan, ami a legtöbb európai országban már odalett. A nyugati társadalmak elvesztették a kapcsolatot a természettel, életükből hiányzik a hagyományos értelemben vett emberi kapcsolat, és pontosan ez Erdély tőkéje.

Esküvőjére a világ minden szögletéből érkeztek vendégek, akiknek a szeme rányílt a százévnyi időkülönbségre. Ezt érzékelve olyan miliő kialakításán kezdett gondolkodni, ahol a vendég napközben középkori hangulatot idéző programokban vehet részt, kastélyokat, várakat, helyi embereket ismer meg, szekérre ül, a havasi esztenánál ebédel, este pedig visszatér egy régi, de minden igényét kielégítő, felújított parasztházba.

A fiatal gróf közel tíz évig harcolt, hogy bár részben visszaszerezze az elveszett örökségét. Erdélyből való kitoloncolása után Kálnoky Hugó, a nagyapa kénytelen volt túladni szinte az egész vagyonyán. Csak a sepsikőröspataki iskola és kastély épülete maradt meg, amit egykor Márton Áron püspök bérelt. Tibor az épületeken kívül mindössze nyolc hektár földet, közel négy hektár erdőt

kapott vissza, a kastély körüli terület negyven százalékát pedig visszavásárolta. Mivel az államosításkor a miklósvári vadászkastély már nem volt a Kálnokyak birtokában, jelenleg hosszú lejáratú haszonbérleti szerződéssel tudhatja csak a magáénak – egyelőre ötven évre. Megvásárolt pár parasztházat Miklósváron, mert ésszerűbbnek tűnt azokat felújítani, majd lépésenként restaurálni kezdte a kastélyait is. A miklósvári kastélyra több tízezer eurót költött szinte látható eredmény nélkül, ahol egyelőre két szoba lakható. A vendégházak megnyitásához is ugyanazt az utat kellett végigjárnia, mint annak, aki ötszáz szobás szállodát akar üzemeltetni. Amikor a sokadik engedély kiváltása után sem jutott el a felújításig, kénytelen volt belátni, hogy saját erejéből nem viszi sokra. Ezért hozta létre a Kálnoky Alapítványt.

A régi székelly parasztházakat a lehető legkevesebb beavatkozással, kizárólag hagyományos alapanyagokból restaurálták, nagy hangsúlyt fektetve az apró részletekre. Hagyományos, de összkomfortos szobák, antik bútorok és textíliák, minden igényt kielégítő fürdőszobák, kemencére épített szauna, közel háromszáz éves borpince, csodálatos természeti adottságok teszik felejthetlenné az itt eltöltött időt. Miklósváron a vendég nem átutazó, hanem egy nagycsalád tagja. Mostanra immár négy felújított parasztház, tizenegy szoba és húsz alkalmazott várja azokat az igényes vendégeket, akik a „steril” luxusszállodákat ember- és természetközeli, kényelmes, hangulatos, nemes egyszerűségekre szeretnék cserélni.

Kezdetben a gróf a javítási munkálatokat az erre a célra szakosodott vállalkozókkal próbálta kiviteleztetni. Amikor ezek a 18. századi pince kőfalát betonnal erősítették meg, és kevésen múlt, hogy a régi, zsindeleyszerű tetőcserepek nem végezték a szemétdombon, Kálnoky rájött, hogy neki kell kézbe vennie a felújítást. Kikérdezte a helybelieket a hagyományos alapanyagokról, a régi, jól bevált módszerekről. Hónapokba telt, amíg néhány fiatal munkással helyrehozták a korábbi hibákat. Helyenként a több száz éves gerendák között szigetelésnek alkalmazták még a régi trágyaszalma egyveleget, és ha cserépre volt szükség, mindig akadt olyan gazda, aki örömmel eladott egy bontásra szánt csúrt, így kerültek néha százévesnél is öregebb, az egész Erdővidékre jellemző villás farkú baconi cserepek még a vendégházak kőkerítéseire is.

A gróf és felesége a legvalószínűtlenebb helyeken keresték és találták meg a finoman összeválogatott régi bútorokat, textíliákat, régi porcelán és egyéb kiegészítőket. Évek óta az elsők közt érkeznek meg a feketetői régiségvásárba, ahonnan a berendezési tárgyak nagy részét gyűjtötték, és sikerült kialakítaniuk egy olyan miliót, amelyben a régiségek ellenére nincs múzeumi hangulat, nincs két egyforma bútordarab, se textília, mégis minden szoba harmóniát és melegséget áraszt, kényelmes és élhető. Mindez úgy illeszkedik bele a 21. századi környezetbe, hogy észre sem vesszük, csak amikor már hatalmába kerít az érzés, hogy sokan vagyunk, akik talán nem figyeltünk oda eléggé a nagyszüleinktől ránk maradt örökségre.

2. Az érintetlen természet erdélyi gyökerei és a miklósvári vendégházak alapötlete buzdította Károly herceg brit trónörökösét is régi parasztházak vásárlására a Segesvárhoz közeli Szászfehéregyházán (Viscri) és a Kovászna megyei Zalanpatakon (Valea Zalanului), amelyeket később közösen újítottak fel. A páratlan környezetben lévő vendégházak a miklósváriakkal alkotnak láncolatot, és különös fontossággal bírnak nemcsak azért, mert a figyelem központjába állították az egyébként elnéptelenedésnek indult, nehezen megközelíthető falut, hanem azért is, mert egykor annak a bírónak épültek, aki a Kálnoky Sámuel által itt épített üveghutát felügyelte a 17. század derekán Egyed mezején.¹

A falut ma mindössze százegy ház alkotja, lakóinak száma nem éri el a százötvenet sem – 98 százalékuk magyar, a többi román, többnyire a hajdani blánások (az

üveghuta „táplálását” végző favágók) leszármazottai élnek itt, ahol egykor külföldi szakemberek közreműködésével hatalmas katlanokban készítették az üveget. Az üvegcsűr termékeinek egy része Karácsony Zoltán magángyűjtő tulajdonában van (üvegkancsók, poharak, orvosságosüvegek stb.).² A völgyben fekvő falut mindkét irányból csak földúton lehet megközelíteni, ami távol tartja a kíváncsiskodókat. Károly herceg és Kálnoky gróf közös elképzelése épületrestaurálók szakmai zarándokhelyévé tette a zalánpataki vendégházakat. Itt teljesedik ki a miklósvári alapötlet.

A walesi herceg több mint fél évtizede jár rendszeresen Erdélybe. Bevallása szerint nemcsak azért, mert itt természet és kultúra tökéletes összhangjára lelt, hanem azért is, mert itt még van, amit tanulni azoktól az emberektől, akik tökéletes harmóniában élnek a természettel – a földdel együtt a földből élnek. Angliában a főként állattenyésztésre korlátozódott mezőgazdaság és a fokozott műtrágyahasználat következtében kipusztultak a vadvirágok, kerítések választják el az embert a természettől, és a túlnépesedés miatt egyre szennyezettebb a levegő és a víztartalék. Erdélyt a herceg Európa gyöngyszemének tartja. Angliában is a természethez való visszatérésre buzdítja az embereket. Látogatásait hasonló időutazásként éli meg, mint a legtöbb Nyugatról érkező vendég. Pusztta jelenlétével is felhívja a figyelmet arra a hatalmas pusztításra, amit az iparosítás végzett Angliában, és hisz abban, hogy nem fogjuk elkövetni ugyanazokat a hibákat. Erdély a gyermekkorára emlékezteti, mindent megtalált itt, ami ott már elveszett, és érthető érdeklődést tanúsít minden iránt, amivel egyébként otthon is foglalkozik: bioélelmiszereket állít elő, kipusztult növények újratelepítésével próbálkozik, az épített örökség megmentéséért harcol. Itt még viszonylag megfizethetőek a kistermelők jó minőségű, természetes alapanyagokból és hagyományos módszerekkel készült termékei, de Angliában már luxuscikknek számítanak, különösen ha azok az ő nevéhez fűződnek. Nem meglepő tehát, hogy kölcsönössé vált az érdeklődés Erdély és a walesi herceg között.

Károly herceg termelői áron vásárol mézet, lekvárt, almalevet és egyéb, Angliában kuriózumként értékesített erdélyi különlegességeket. Rendszeressé vált látogatásai büszkeséggel töltötték el a helyieket, akárcsak egész Erdélyt, ismeretlenségbe vezett falvak kerültek fel újra a térképre azáltal, hogy királyi méltóságok tették látogatásukat, viszont időnként csalódottságuknak is hangot adnak. A herceg körüli médiafelhajtás és a nevével fémjelzett Erdély-propaganda előre látható elvárásokat szültek a helybéliekben, akik a dicsérő szavakon túl anyagi támogatásra is számítottak. Az a pár ember, akit a vendégházaiban foglalkoztat, kevés ahhoz, hogy fenntartható legyen az oly sokat hangoztatott, természetes életfeltételeket szem előtt tartó biogazdálkodás, hagyományőrzés vagy csak egyszerűen a túlélés.

3. A miklósvári vendégházak kapcsán feltétlenül szót kell ejtenünk az egykori sepsikőröspataki birtokról is. A Kálnoky család egykori otthona, a kőröspataki kastély³ teljes mértékben a totalitárius rendszer martalékává vált, jelenleg apró lépésekben restaurálják. 2012-ben a főbejárat javítási munkálatai közben előkerült a „Világ proletárjai, egyesüljetek!” szocialista jelmondat. A kastély jelenleg lakhatatlan, azonban a közvetlen szomszédságában lévő istállóba visszatért a lovaskultúra. A Kálnoky család életében több száz éves hagyománya van a lovaglásnak. Mária Terézia uralkodása idején, amikor a huszárság aranykorát élte, a Kálnoky lovasezred volt az egyik leghíresebb (Kálnoky Antal gróf ezredes vezetésével),⁴ a 19. század második felében pedig id. Kálnoky Hugót a Monarchia legjelesebb lovasának tartották.

Ma is tovább él a lovak szeretete. A gyermekek lovasoktatása, lovas túsók szervezése mind-mind az erdélyi lovaskultúra újjáélesztését szolgálja. A lovas körtúrák a kőröspataki istállóból indulnak – Zalánpatakon, Kisbaconon, Erdőfűlén és Miklósváron

át ide térnek vissza. A hatnapos túra alatt a vendégek lóháton fedezik fel Erdővidék gyönyörű tájait, ami világviszonylatban lassan már kuriózumnak számít.

A Kálnoky-modell évről évre egyre vonzóbb. Ami növeli a felelősséget is: nem eshet a színvonal, a legapróbb részletben is hetek, hónapok, évek munkája rejlik. A személyzet nagy része szakképzett, csak megfelelő gyakorlattal és tapasztalattal lehet valaki a csapat teljes értékű tagja. Mivel eldugott falvakról van szó, egyre nehezebb a magasan képzett szakemberek (idegenvezetők, botanikusok, biológusok és menedzserek) megtartása – főleg a zsúfoltabb nyári hónapokban.

A gróf visszatelepedését követő kezdeti lelkesedést hamar közöny és irigység váltotta fel. Az emberek nehezen dolgozzák fel azt, hogy ami a grófnak profitot termel, az nem más, mint az ő mindennapos rutinba fulladt életük. Kezdetben gyanakodva figyelték a messziről jött vendégeket, akikkel csak hangutánzó szavakkal tudtak kommunikálni, de hamar megbarátkoztak az őszintén érdeklődő idegenekkel, és a kezdeti bizalmatlanságot kölcsönös nyitottság váltotta fel.

Érdekes volt szemtanúja lenni annak a változásnak, amit a vendégek váltottak ki a falu lakóiból. Egy idő után átértékelődött az egész addigi életszemléletük, más szemmel nézik saját magukat, a közösségüket, kultúrájukat, mondhatjuk azt is, hogy új dimenziókba léptek saját önértékelésükben. Az esti „tehénparádé” például már nemcsak egy késő délutáni kötelező program, hanem olyan jelenség, amiről már minden helybéli tudja, hogy nem sok ehhez hasonló látvány tárul a sokat látott világutazók szeme elé.

Míg a legtöbb helybéli embernek szemet se szúrt a nyári vadvirág- és madárkavalkád, addig az angol turistacsoportok heteket töltenek itt nagytóval, távcsővel, kamerával és jegyzetfüzettel felszerelve, hogy a Nagy-Britanniában az iparosodással kipusztított rétek hiányát Erdélyben pótolják. S ha első látásra mosolyt keltő is a látványuk, úgy tűnik, nekünk is szükségünk van a jelenlétükre.

4. Közvetlenül az egyetem elvégzése után ismertem meg Kálnoky Tibor vállalkozását. Pályakezdezőként szkeptikusan vágtam bele a közös munkába, mert előítéleteim voltak a hazai turizmussal szemben. Ma már úgy érzem, hogy ez az egyetlen hely, amit fel tudok vállalni. A Kálnoky Vendégházak létrehozásához nem volt szükség túlfűtött fantáziára, sem mondvacsinált hősökre, hogy fenntartható legyen a hely varázsa. Minden vendég más kritériumrendszer szerint osztja be az itt eltöltött idejét, más életszemlélettel fedezi fel magának Erdélyt. És ehhez mi biztosítunk egészséges táptalajt.

Ahogy a messziről jött emberek szemében lassan felfedeztem a most már sokat hangoztatott kulturális és természeti sokszínűség lényegét és szépségét, úgy lett egyre meggyőzőbb a felismerés, miszerint Székelyföld az egyetlen élhető hely számomra, csak itt válhat hasznossá mindaz, amit eddig tanultam. Itthon maradni kihívás volt, és egyre inkább azzá vált, de itt értettem meg azt, hogy egy ember leginkább a saját kultúrkörében tud kiteljesedni. Addig, amíg hasznosnak érzem magamat a saját környezetemben, addig eszembe se jut azon gondolkodni, hogy „európaiként” az enyém lehetne a világ, ugyanakkor megértem azokat is, akiket a kétségbeesés külföldre kényszerített.

Egyre több olyan látogató érkezik, legfőképpen újjazdag bukarestiek, akiket nem a környék érdekel, csak el szeretnék mondani magukról, hogy ők is jártak ott, ahol az angol herceg. És ez még nem is lenne baj, ha tisztelettel tennék. Mivel nem értik meg a hely lényegét, igényeik ritkán egyeztethetők a külföldi vendégekéival.

Egyre több riport- és dokumentumfilm készül a faluról, szaporodnak az írások a Kálnoky-modellről. A brit trónörökös sűrű romániai útjainak sokat köszönhet az

országimázs. Ennek ellenére a vendégek zöme még ma is szájhagyomány útján jut el Miklósvárra.

■ JEGYZETEK

1. „És ha a Teksa patak havasias küllemű völgyén még fennebb hatolunk egy jó órányira a kakucsi malmoktól, találjuk a Zalányi üvegcsűrt, egy havasi kis falut, mely nevét onnan vette, hogy 1740–50 között gr. Kálnoky Antal az akkor erdőekkel bővelkedő lakatlan vadonba egy üvegghutát épített, mely zalányi területen lévén, zalányi üvegcsűr nevet kapott. Az üveggyártás csakhamar nagy mérvben indult meg; Stiria és Csehországból sok mesterember jött be, még több fahordással foglalkozó úgynevezett blánás települt a gyár körül, kik az akkor rengeteg erdősegek között szabadon irtva, csekély taxafizetés mellett letelepedtek. Így keletkezett aztán itt egy falucska, melyben ma már 250 lélek lakik. Azonban a százados üveggyártás annyira letarolta az erdőt, hogy néhány évvel ezelőtt a gyár működése megszűnt, s azóta a lakosok hamuzsír- (soda) főzés, marhatenyésztés s nagyon korlátolt terjedelmű földműveléssel tartják fenn magukat.” (Orbán Balázs: *Miklósvárszék*. In: *A Székelyföld leírása*. Bp., 1868. 17.)
2. Farkas Aladár: *A borszéki üveggyár*. Bányászattörténeti Közlemények [Rudabánya], 2012. 2. 104–114.
3. „Itt van egy szép park százados fától árnyalt ősi kastélya e családnak, mely öles vastag falaival azon kor emléket varázsolja vissza, midőn az emberek lakaikat akként építették, hogy had idején várul, védhelyül is szolgáljanak. A modernizált kastély nagy lovagtermében érdekes arczképcsarnoka van a Kálnoky ősöknek, kiknek nevei történelmünkben gyakran fordulnak elő. A négyszög idomú, régen sáncövezte kastély északi oldalát gót izlésű imola szegélyzi, veres porond kőből készült átszelt lóherívvel záródó portáléján a Kálnokyak jelmondata: »Non est mortale quod op...«, a kapu ráházatán pedig e körirat olvasható: »Templum hoc. A Spec. quon. Stefano Kálnoki Fundatum Et per Gen. Elisabetham de Lázár Honori Dei Op. Max. Et S. Be. Ladislai Nomini A Solo Erectum Consecrarunt.« Homlokzatán 1685 évszám, azonban nézetem szerint ez évszám csak kiigazítást jelöl, mert e kastély annál jóval régebb lehet.” (Orbán Balázs: *Szent-Györgytől Bodokig*. In: *A Székelyföld leírása*. Bp., 1868. 50.)
4. Nagy Kálmán: *A magyar huszár születése, dicső harcai és történelmi jelentősége*. In: *A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai*. Bp., 2004. 105–297. <http://mek.oszk.hu/06800/06824/06824.pdf>

